

Iwona Jażdżewska
Uniwersytet Łódzki
iwona.jazdzewska@uni.lodz.pl

WARUNKI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW BRZEZIN

Zarys treści: Celem artykułu jest przedstawienie warunków życia mieszkańców małego polskiego miasta powiatowego Brzeziny, położonego w aglomeracji łódzkiej. Omówiono uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne określające warunki życia i porównano je z innymi miastami województwa łódzkiego. Oceny jakości życia w mieście dokonano na podstawie badań sondażowych.

Słowa kluczowe: Polska, Brzeziny, miasto, jakość życia, warunki życia

1. WSTĘP

Wśród czynników określających warunki życia w mieście można wyróżnić czynniki zewnętrzne i wewnętrzne (Liszewski 1995). Na pierwsze z nich zarówno mieszkańcy, jak i władze samorządowe nie mają większego wpływu, gdyż są one wynikiem m.in. położenia geograficznego, historii i decyzji polityczno-gospodarczych władzy na szczeblu krajowym czy międzynarodowym. Drugie są konsekwencją działań mieszkańców i samorządu miasta. Wśród czynników wewnętrznych określających warunki życia w Brzezinach omówione zostały: warunki mieszkaniowe, infrastruktura techniczna, zieleń miejska, infrastruktura społeczna, problemy społeczne, gospodarka i dziedzictwo kulturowe.

2. CHARAKTERYSTYKA MIASTA

Miasto powiatowe Brzeziny położone jest w centralnej części Polski w województwie łódzkim, około 30 km na wschód od Łodzi (rys. 1). Mieszka w nim blisko 13 tys. osób. Leży na skrzyżowaniu dróg krajowych nr 72, 715, 704, 708 oraz lokalnych, biegnących w kierunku Andrespola, Gałkówka i Sierzni. Szlaków kolejowych przebiegających przez miast nie ma.

Rys. 1. Położenie administracyjne i komunikacyjne Brzezin (Liszewski 2001; zmodyfikowane)

Miasto przez kilka wieków pełniło funkcje administracyjne, na początku było siedzibą kasztelanii, a później powiatu. W XIX w., jak większość miast tej części Polski, miało wielonarodowościowy charakter. W Brzezinach oprócz Polaków mieszkali Niemcy, Rosjanie oraz Żydzi, którzy na początku XIX w. stanowili ponad 50% mieszkańców. Starozakonni zajmowali się głównie krawiectwem, a Brzeziny nazywane były miastem krawców lub żydowsko-krawieckim. W 1938 r. w mieście żyło 13 789 osób. Po okupacji hitlerowskiej w 1946 r. w mieście było tylko 6000 mieszkańców (Jażdżewska 2001). Miasto straciło też swój wielowyznaniowy charakter, a z przestrzeni miasta zniknęli zarówno ludzie, jak i ich świątynie (kościół ewangelicko-augsburski i synagoga).

3. CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE OKREŚLAJĄCE WARUNKI ŻYCIA

Jednym z ważniejszych czynników zewnętrznych jest położenie geograficzne, które w przypadku Brzezin odgrywa pozytywną rolę w warunkach życia mieszkańców. Brzeziny były lokowane w malowniczej dolinie górnego biegu niewielkiej rzeki Mroźnicy, pośród niezwykle atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów. Znaczne deniwelacje sięgające 40 m, łagodne zbocza, występujące wokół miasta, dają mieszkańcom malownicze otoczenie. W okolicy Brzezin nie ma większych kompleksów leśnych, jednak w pobliskim Rogowie można odwiedzić jedno z nielicznych w Polsce arboretum.

Położony na północ od granic miasta Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich zachęca do pieszych i rowerowych wędrówek. Zajmuje on obszar 10 747,2 ha i leży pomiędzy Brzezunami, Łodzią i Strykowem. Atrakcją parku są m.in.: ogromne głazy narzutowe, parowy, wąwozy i inne formy polodowcowe oraz trzy rezerваты przyrodnicze. Zadbane i dobrze zachowane środowisko przyrodnicze stanowi z jednej strony zachętę do zamieszkania, a z drugiej – jest barierą do lokowania uciążliwych dla środowiska zakładów przemysłowych.

Kolejnym czynnikiem zewnętrznym określającym warunki życia jest historia miasta. W przypadku Brzezin jest to jednak czynnik zarówno pozytywny jak i negatywny. Zachowany układ przestrzenny, zabudowania, pamięć o wielokulturowej przeszłości i mieszkańcach miasta (mieszkał tu i tworzył m.in. Andrzej Frycz Modrzewski) podnoszą walory miasta. Jednak brak dbałości o zabytki i pamiętki, a wręcz ich 50-letnia dewastacja tak w okresie okupacji hitlerowskiej, jak i w czasie socjalizmu wywołuje negatywny wizerunek miasta. Śladowe pamiętki po mniejszościach zamieszkujących przez kilka wieków miasto, zdewastowane cmentarze (żydowski i ewangelicki) i kamienie w centrum miasta świadczą o dotychczasowym stosunku mieszkańców do historii.

Położenie komunikacyjne miasta, a w szczególności brak kolei, przez wiele lat hamowało jego rozwój gospodarczy, natomiast skrzyżowanie dróg krajowych było czynnikiem jego rozwoju, który z biegiem czasu stał się dla niego wielkim problemem. W mieście brak jest obwodnicy, a szlaki komunikacyjne, wśród nich droga nr 72, łącząca dwa największe miasta Polski – Warszawę i Łódź, i obsługująca ruch tranzytowy, przechodzą przez najstarszą śródmiejską część miasta. Występuje tu wyjątkowo uciążliwa dla mieszkańców emisja zanieczyszczeń chemicznych (SO₂, NO₂, CO, Pb), pyłu, hałasu i wibracji. Potok samochodów utrudnia nawet przejście na drugą stronę jezdni. Planowane autostrady A1 i A2 przebiegające przez województwo łódzkie ominą Brzeziny, ale w niedużej odległości od miasta (w okolicach Strykowa znajdować się będzie ich skrzyżowanie) i będą szansą dla miasta, gdyż odciążą je od nadmiaru przejeżdżających pojazdów i podniosą atrakcyjność położenia (rys. 1).

Usytuowanie Brzezin w niewielkiej odległości od blisko 800-tysięcznej Łodzi może być czynnikiem dwuznacznym. Z jednej strony mieszkańcy mają szeroki dostęp do wyspecjalizowanych usług, np. placówek kulturalnych, oświatowych, finansowych i innych, z drugiej zaś strony, część mieszkańców opuszcza miasto i emigruje do Łodzi. Dla odmiany, dla części łodzian Brzeziny są atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

Funkcja administracyjna Brzezin, które są siedzibą powiatu, jest zazwyczaj zaliczana do czynników zewnętrznych podnoszących walory miasta, gdyż decyzja o podziale administracyjnym zapada na szczeblu władz krajowych. Jednak w przypadku Brzezin, które są jednym z najstarszych miast po-

wiatowych w Polsce, sytuacja ta nie jest tak oczywista, gdyż reforma administracyjna z 1999 r. nie przywróciła miastu funkcji powiatowej. Dopiero po długotrwałych protestach mieszkańców (m.in. blokujących przejazd na drodze krajowej nr 72) wprowadzono kolejne poprawki do ustawy i w 2002 r. na mapie administracyjnej Polski pojawił się ponownie powiat brzeziński z siedzibą w Brzezinach.

4. CZYNNIKI WEWNĘTRZNE OKREŚLAJĄCE WARUNKI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Warunki mieszkaniowe w Brzezinach są bardzo zróżnicowane. Według NSP z 2002 r. w Brzezinach wykazano 4123 mieszkań, które powstały w większości po roku 1960. Powstawanie zabudowy mieszkaniowej w Brzezinach można podzielić na kilka etapów, które mają odzwierciedlenie w przestrzeni miasta: etap I – do roku 1944, etap II – lata 1945–1960, etap III – 1961–1983, etap IV – 1984–1992 i etap V – lata 1993–2002.

Najstarszą część zabudowy mieszkaniowej stanowią budynki wybudowane przed 1944 r. i położone głównie w centrum miasta. Należą do nich XIX- i XX-wieczne kamieniczki, w większości mocno zdekapitalizowane, wymagające pilnie remontów pod nadzorem konserwatora zabytków. Zabudowania te, przez pół wieku nie restaurowane, z niewyjaśnioną sytuacją własnościową (mienie pożydowskie i poniemieckie), były i są zajmowane przez ubogą część społeczeństwa.

W latach 1945–1960 wybudowano w mieście 150 budynków mieszkaniowych (279 mieszkań), wśród nich sześć niewielkich bloków, powstałych na terenach byłego getta w centrum miasta. W blokach mieszkaniowych zaprojektowano małe 2–3-izbowe mieszkania bez wygód (Jabłoński 1997). W okresie tym powstały również trzy 4-piętrowe tzw. „punktowce”. Obecnie zabudowania te również wymagają kompleksowej renowacji.

Po roku 1961 pojawiły się w Brzezinach spółdzielnie mieszkaniowe. Pierwsza spółdzielnia BSM w latach 1969–1973 oddała do użytku pięć bloków z 294 mieszkaniami, a kolejne powstawały po roku 1975. Budynki zarządzane przez tę spółdzielnię (40 bloków w 1995 r.) zajmują dwa kompleksy mieszkaniowe. Małe spółdzielnie mieszkaniowe, nastawione na budownictwo jednorodzinne, pojawiły się po roku 1984. Dzięki ich inicjatywie wybudowano m.in. trzy bloki, 24 domki szeregowe jednorodzinne i 12 domów jednorodzinnych.

Początek lat 90. XX w. przyniósł załamanie w budownictwie mieszkaniowym, we wszystkich miastach województwa łódzkiego wystąpił radykalny spadek mieszkań oddanych do użytku. W okresie ostatniej dekady tylko w bu-

downictwie prywatnym odnotowuje się ruch budowlany. W Brzezinach w roku 2002 oddano do użytku 12 mieszkań prywatnych, przeciętnie o sześciu izbach, o średniej powierzchni użytkowej mieszkania prawie 150 m^2 . Z roku na rok rośnie przeciętna powierzchnia oddawanych mieszkań w Brzezinach, w 1999 r. średnia powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytku wynosiła $103,1 \text{ m}^2$ (dla mieszkań prywatnych – $108,3 \text{ m}^2$), a w 2002 r. już $149,6 \text{ m}^2$. Zwiększa się również liczba izb w nowo powstałych mieszkaniach; w 1999 r. w Brzezinach przypadało 4,5 izby na mieszkanie (w prywatnych mieszkaniach pięć izb), natomiast w 2002 r. już po sześć izb przypadało średnio na mieszkanie. Oznacza to rozwój budownictwa jednorodzinnego o ponadprzeciętnej dla województwa i powiatu parametrach. W miastach województwa łódzkiego w 2002 r. oddawano do użytku mieszkania o średniej powierzchni wynoszącej $143,8 \text{ m}^2$ i 4,6 izby na mieszkanie. Porównując Brzeziny z miastami o podobnej wielkości można stwierdzić, że w Głownie i Koluszkach budowano mniejsze mieszkania, natomiast w Łęczycy, Łasku i Rawie Mazowieckiej przeciętna powierzchnia mieszkania była około 10 m^2 większa niż w Brzezinach. Wzrastająca z roku na rok liczba pozwoleń na budowę (około 30 na rok) nasuwa przypuszczenie, że w najbliższym czasie w Brzezinach powstaną kolejne mieszkania. Liczba mieszkań oddawanych do użytku w tym mieście jest 3-krotnie niższa od liczby decyzji na budowę. O ile liczba oddawanych do użytku nowych mieszkań plasuje miasto w czołówce miast województwa, to przeciętne warunki mieszkaniowe odbiegają na niekorzyść. Powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę ($18,9 \text{ m}^2$) jest jedną z najgorszych w miastach województwa łódzkiego (31 miejsce wśród miast województwa), podobnie jak liczba osób na jedno mieszkanie wynosząca 3,04 (33 miejsce).

Większa część miasta wyposażona jest w kanalizację, a od kilku lat działa oczyszczalnia ścieków. W mieście brak jest jednak sieci gazowej, a elektryczna jest mocno przeciążona; jej częste zakłócenia utrudniają zarówno życie mieszkańcom, jak i produkcję, mogą również zniechęcać potencjalnych inwestorów. Sieć ciepłownicza obsługuje niewielką część miasta.

Tereny zieleni miejskiej powinny być ozdobą miasta i świadczyć o jakości życia mieszkańców. W miastach województwa łódzkiego udział tych terenów kształtował się od bliskiego zera w Szadku do około 7% w Rawie Mazowieckiej. Brzeziny należą do grupy miast o najmniejszym udziale (do 1%) powierzchni terenów zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej w województwie łódzkim i odnotowuje się także ich najniższy udział w grupie miast o podobnej wielkości: Koluszki (1,6%), Głowno (2%), Łask (2,8%), Łęczycza (5,2%), Rawa Mazowiecka (6,9%). Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w Brzezinach na jednego mieszkańca (15 m^2) lokuje miasto w najliczniejszej grupie miast, w których tereny zielone na jednego mieszkańca

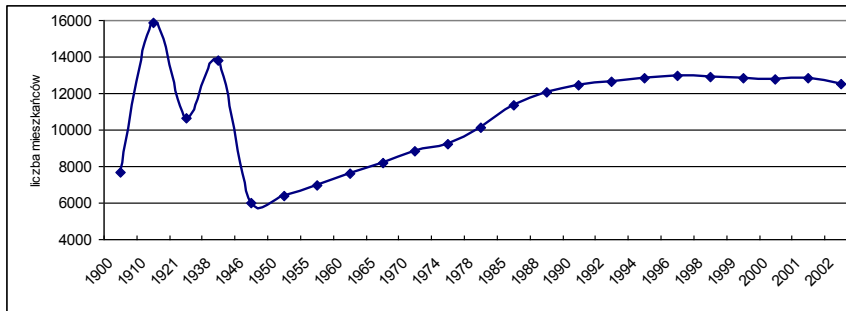
wahają się od 10 do 20 m². W podobnej, choć nieco gorszej sytuacji były Koluszki, w których przypada 11,5 m² terenów zielonych na jednego mieszkańca. Pozostałe miasta o zbliżonej wielkości miały dużo korzystniejsze wielkości powierzchni terenów zieleni ogólnodostępnej na jednego mieszkańca: Głowno (26,6 m²), Łask (22,5), Łęczyca (29,5), Rawa Mazowiecka (53,2 m²).

O warunkach życia mieszkańców miast świadczy dostęp do placówek służby zdrowia. Wśród 42 miast województwa łódzkiego w 2002 r. w 24 funkcjonował szpital, w 41 przychodnie, a we wszystkich występowały apteki. Różny był jednak dostęp do tych placówek, liczony liczbą mieszkańców przypadających na nie. Brzeziny należą do grupy 24 miast w województwie łódzkim posiadających szpital, ponadto działają tam dwie przychodnie i sześć aptek. Na jedno łóżko w szpitalu przypada 74 mieszkańców, a wartość ta plasuje Brzeziny na ósmym miejscu w rankingu miast, przeprowadzonym wg omawianej cechy. Należy oczywiście pamiętać, że szpitale obsługują nie tylko mieszkańców danego miasta ale również ludność okolicznych gmin. Jak wynika z badań ankietowych, 44% mieszkańców jest zadowolonych z miejscowej służby zdrowia, lecz 50,9% źle ocenia te instytucje. Może to być spowodowane małą liczbą przychodni lekarskich (zupełny brak prywatnych placówek tego typu). W mieście przypada ponad 6 tys. osób na jedną przychodnię (37 miejsce wśród miast woj. łódzkiego).

Brzezińska młodzież ma do dyspozycji trzy szkoły podstawowe, dwa gimnazja, jedno liceum ogólnokształcące i pięć szkół zawodowych, a także szkołę muzyczną I stopnia. Liczba uczniów przypadających na jedną szkołę podstawową w Brzezinach nie odbiega od przeciętnej dla miast województwa łódzkiego. Szkoły wyższego szczebla (gimnazja, a zwłaszcza licea) powinny zapewnić miejsce do nauki również młodzieży z okolicznych gmin. Jak wykazały badania ankietowe, część licealistów wybiera jednak naukę w szkołach w Łodzi lub w Koluszkach. Położenie Brzeziny w pobliżu największego ośrodka akademickiego w województwie stanowi duże ułatwienie do studiowania dla młodzieży, a dla pracujących do podnoszenia kwalifikacji.

Brzezinianie mają możliwość uprawiania sportu w Brzezińskim Klubie Sportowym „Start”, m.in. piłki nożnej, tenisa stołowego i ziemnego. Dumą miasta jest hokej na trawie kobiet, w którym odnoszone są sukcesy na poziomie nie tylko krajowym. Od kilku lat w tej dyscyplinie sportu kobiety zajmują pierwsze miejsce w kraju, co podnosi prestiż miasta. Drugą dyscypliną sportową, która stawia brzezinian w czołówce kraju jest tenis stołowy. W mieście w 2003 r. oddano do użytku kryty basen. Dla miłośników jazdy konnej istnieje możliwość uprawiania tego sportu w mieście. Niedaleko miasta, w Rochnie, istnieje możliwość wynajęcia pokoi i wypoczynku, a na północ od miasta, w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich utworzono szlaki piesze i rowerowe.

Mierzony wskaźnikiem wykształcenia poziom kwalifikacji mieszkańców Brzezin jest dobry. Wskaźnik liczby osób z wykształceniem wyższym niż średnie na 1000 mieszkańców wynosi 91,6. W 24 miastach województwa łódzkiego liczących do 20 000 mieszkańców wskaźnik ten wynosi 79. W odniesieniu do liczby osób z wykształceniem średnim pozycja Brzezin wśród miast podobnej wielkości jest jeszcze wyższa, gdyż jedynie w Łęczycy, Rawie Mazowieckiej i Głownie liczba osób z wykształceniem średnim lub wyższym jest większa. Oznacza to, że poziom kwalifikacji mieszkańców Brzezin – zarówno na poziomie średnim, jak i wyższym – wyróżnia je korzystnie spośród podobnej wielkości miast województwa.

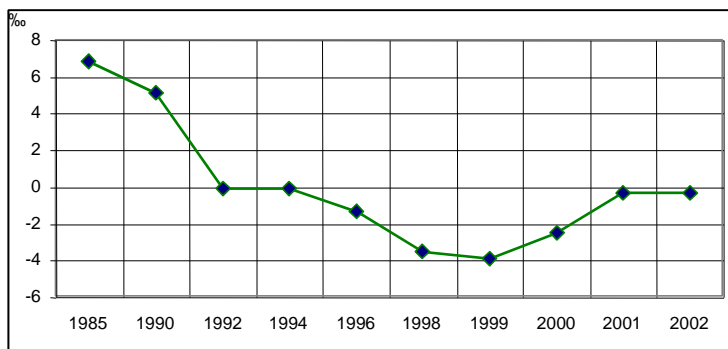
Rys. 2. Ludność Brzezin w latach 1900–2002

Zmniejszająca się liczba mieszkańców miast jest zjawiskiem typowym w Polsce i w województwie łódzkim. W 2002 r. aż w 17 na 18 miast (nie będących gminą miejsko-wiejską, a jedynie miejską) jej liczba zmalała. Jedynie w przemysłowym Bełchatowie liczba mieszkańców wzrasta. Po około 50. latach wzrostu liczby mieszkańców w Brzezinach następuje jej zmniejszanie (rys. 2), co spowodowane jest ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji.

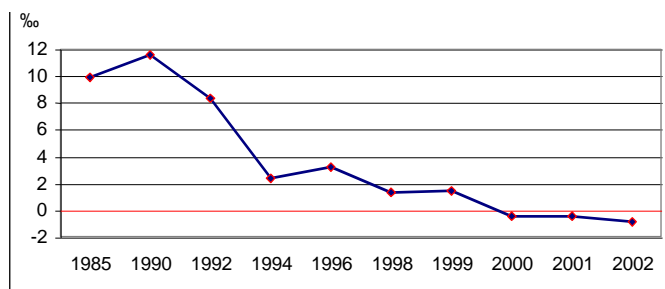
Od 1992 do 2002 r. odnotowano ujemny przyrost naturalny w Brzezinach, co oznacza, że liczba rodzących się dzieci nie rekompensuje liczby zmarłych. W mieście od trzech lat występuje pozytywna tendencja zmniejszającego się ubytku naturalnego, który w ostatnich latach zbliża się do 0 (rys. 3).

W wyniku migracji miasta województwa łódzkiego straciły w 2002 r. ponad 2 tys. mieszkańców, a jedynie w 11 z nich (w tym: Koluszki, Tuszyn, Konstantynów Łódzki, Aleksandrów Łódzki Zgierz, Stryków) występowało dodatnie saldo migracji. W pozostałych, podobnie jak w Brzezinach, następował ubytek mieszkańców. W Brzezinach pod koniec ubiegłego stulecia odnotowano dodatnie (lecz zmniejszające swą wartość) saldo migracji, które po

roku 2000 uległo niekorzystnemu odwróceniu (rys 4.) Dodatkowo saldo migracji w miastach położonych stosunkowo niedaleko Brzezin (Koluszki, Tuszyn, Głowno) oznacza, że miasto nie jest postrzegane jako atrakcyjne do zamieszkania.

Rys. 3. Przyrost naturalny w Brzezinach w latach 1985–2002

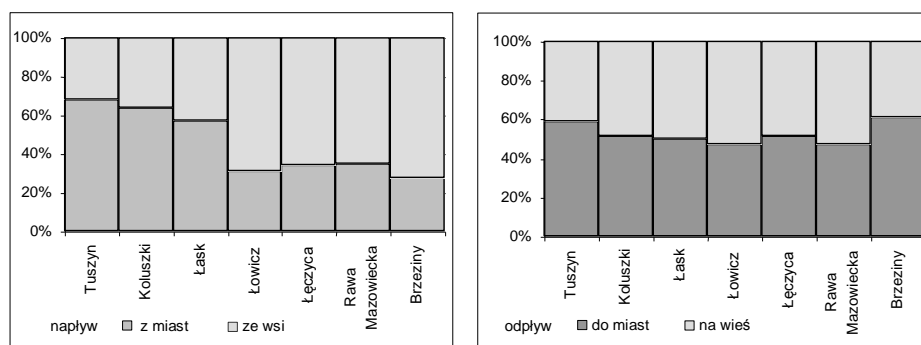

Rys. 4. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w Brzezinach w latach 1985–2002

W ostatnich latach następuje odwrócenie powojennych kierunków migracji, a ludność miejska wybiera jako miejsce zamieszkania obszary wiejskie lub miejskie (w pobliżu aglomeracji). Również w województwie łódzkim obserwuje się taką prawidłowość i coraz większy odsetek ludności miejskiej emigruje na wieś. W Brzezinach występuje podobna prawidłowość, w 1990 r. ok. 40% emigrantów z Brzezin wybierało wieś, w 2000 r. blisko połowa, a w 2002 r. 67% mieszkańców wybierała ten kierunek emigracji.

Coraz mniej ludności wiejskiej przybywa do miast województwa łódzkiego z powodu bezrobocia, ale w Brzezinach, w porównaniu z innymi miastami aglomeracji łódzkiej, odsetek ten jest stosunkowo duży (rys. 5). Należy jednak zauważyć, że zmienia się struktura ludności imigrującej do Brzezin. O ile w 1985 r. prawie 80% imigrantów pochodziło ze wsi, to w 2000 r. było ich znacznie mniej – ok. 60%, a w 2002 r. – 73%

Rys. 5. Kierunki migracji ludności w wybranych miastach województwa łódzkiego w 2002 r.

W porównaniu z innymi miastami położonymi niedaleko Łodzi, kierunek imigracji odbiega od takich miast, jak Kozuski, Tuszyn czy Łask, natomiast zbliżony jest do Łowicza, Łęczyczy i Rawy Mazowieckiej. Stosunek emigrantów do miast i na wieś jest podobny w omawianych miastach i oscyluje wokół 50% (rys. 5).

Bezrobocie w miastach województwa łódzkiego w ostatnich trzech latach, 1999–2002, zwiększyło się o blisko 40 tys. osób (117 956 w 1999 do 157 597 w 2002 r.), lecz w 2002 r. tempo jego wzrostu uległo zmniejszeniu (152 970 w 2001 r. do 157 597 w 2002 r.), a w niektórych miastach nawet zahamowaniu. Podobnie jak w skali województwa, również w Brzezinach nastąpiło zahamowanie wzrostu bezrobocia, a w 2003 r. uległo zmniejszeniu. Analiza struktury bezrobocia w ostatnich latach wskazuje na kilka pozytywnych procesów. Zahamowaniu uległ wzrost bezrobocia wśród absolwentów szkół ponadpodstawowych oraz ludności w wieku produkcyjnym. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy dla kobiet powodowała wzrost bezrobotnych w tej grupie społecznej, ale w 2003 r. sytuacja kobiet poprawiła się.

Niepokojący jest jednak fakt, że 27,4% ludności w wieku mobilnym w Brzezinach jest bez pracy oraz blisko 60% bezrobotnych pozostaje bez pracy ponad 12 miesięcy, gdyż taka sytuacja powoduje odnotowywanie wzrostu patologii społecznych i liczby klientów pomocy społecznej. Analiza struktury

wykształcenia bezrobotnych wskazuje, że najmniejszy odsetek bezrobotnych (3%) stanowią osoby z wykształceniem wyższym, które ponadto pozostają najkrócej w ewidencji Urzędu. Problemy ze znalezieniem pracy mają natomiast osoby z wykształceniem najniższym, tzn. zasadniczym zawodowym i podstawowym, którzy stanowią ponad 70% bezrobotnych.

W pierwszym półroczu 2003 r. w Brzezinach pomocą społeczną objętych było 585 rodzin (z czego 17 rodzin wielodzietnych, 81 niepełnych), które liczyły w sumie 1711 osób. Współczynnik pauperyzacji wynosił 13,7% i nie zmienił się znacznie w ciągu roku. Jednak ciągle zmieniane przepisy kwalifikujące osoby do korzystania z pomocy społecznej bardzo utrudniają i uniemożliwiają jakiegokolwiek porównania z poprzednimi latami. Najczęstszym powodem trudnej sytuacji życiowej, zmuszającej mieszkańców miasta do wizyty w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Brzezinach jest ubóstwo (525 rodzin liczących łącznie 1572 osoby). Przyczynę biedy stanowią także: niepełnosprawność (229 rodzin), bezrobocie (229) i bezradność w sprawach opieki, wychowania i prowadzenia gospodarstwa domowego (222), a także sieroctwo (2 rodziny), bezdomność (14), potrzeba ochrony macierzyństwa (18), długotrwała choroba (46 rodzin). Trudna sytuacja życiowa nie była w ani jednym wypadku spowodowana narkomanią oraz klęską żywiołową lub ekologiczną.

Gospodarka miasta ma pozytywne i negatywne aspekty. Wśród tych pierwszych należy wyróżnić: wzrost liczby podmiotów gospodarczych, wzrost liczby firm usługowych w sferze niematerialnej i przedsiębiorczość mieszkańców. Liczba prywatnych przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców stawia Brzeziny na czwartym miejscu wśród 42 miast województwa łódzkiego. Jak wykazują dane dotyczące struktury branżowej, wystąpiło zjawisko jej unowocześnień w postaci zmniejszenia udziału przedsiębiorstw produkcyjnych na rzecz usługowych i handlowych. W mieście zanotowano znaczną liczbę podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego (ósma pozycja w rankingu 42 miast województwa pod względem liczby takich przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców). O pozytywnych tendencjach w gospodarce świadczy również wzrost dochodów i wydatków budżetu miasta zarówno w ujęciu kwotowym, jak i w porównaniu z innymi miastami województwa łódzkiego. W mieście występują negatywne procesy związane z gospodarką, a wśród nich: spadek liczby zatrudnionych, niekorzystny wskaźnik aktywności zawodowej mieszkańców, czyli odsetek ludności czynnej zawodowo w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym (56,5% – 28 miejsce wśród miast woj. łódzkiego), bezrobocie (w tym 60% ponad 12 miesięcy, a ponad 70% w wieku mobilnym), zjawisko utrwalającej się tzw. „szarej strefy”, niewielka ilość terenów pod inwestycje oraz brak promocji miasta.

Oceniając warunki życia w Brzezinach w porównaniu z innymi miastami województwa łódzkiego z perspektywy zewnętrznej należy obiektywnie stwierdzić, że wyróżnia się ono pozytywnie. Szczególnie wartościowe jest tam środowisko przyrodnicze (oprócz centrum miasta), położenie komunikacyjne i administracyjne, dostępność do infrastruktury społecznej, przedsiębiorczość mieszkańców, a także, pomimo zniszczenia, dziedzictwo kulturowe. Negatywne elementy warunków życia w Brzezinach, takie jak: brak obwodnicy, sieci ciepłowniczej i gazowej, mała ilość zieleni miejskiej, przychodni lekarskich, złe warunki mieszkaniowe, należą do czynników, które w dalszej perspektywie mogą poprawić się i które w dużej mierze zależą od pracy władz miasta i społeczności lokalnej.

Ocenę jakości życia odzwierciedlają wyniki badań sondażowych przeprowadzonych wśród mieszkańców w 2003 r.¹ Zadowolenie z faktu, że mieszkają w Brzezinach wyrażało 54,9% badanych, ale przeciwnego zdania było 18,5%. Około 60% badanych lubi swoje miasto, a odwrotnego zdania było 13,5% ankietowanych. Aż 51% ankietowanych uważa, że Brzeziny nie są najlepszym miejscem zamieszkania dla ich dzieci, a jedynie co ósmy brzezinianin jest przeciwnego zdania. Około 43% mieszkańców uważa swoje miasto za bezpieczne, podczas gdy 27% za niebezpieczne. Jednak w porównaniu z innymi polskimi miastami liczącymi do 20 tys. mieszkańców (10% nie uważa swojego miasta za bezpieczne) ocena bezpieczeństwa jest mniej korzystna². Z badań ankietowych wyłania się obraz dość pesymistycznego brzezinianina (tylko co czwarty mieszkaniec jest optymistą i wierzy, że warunki życia w ciągu pięciu lat się poprawią, a co trzeci sądzi, że się pogorszą i prawie połowa ankietowanych nie wierzy w żadne zmiany). Wizerunek mieszkańca Brzezin tak mało optymistyczny i stopień zadowolenia z jakości życia może jednak ulec zmianie, szczególnie że miasto dysponuje wysokim 30-procentowym wskaźnikiem zaufania społecznego³ oraz kapitału społecznego (1,027) – I. Jażdżewska, M. Frykowski 2004. Ankietowani brzezinianie wysoko oceniają jakość środowiska naturalnego w mieście (60%) i uważają, że pomimo trudnej sytuacji gospodarczej ochrona środowiska jest ważnym problemem, którego nie należy poświęcać dla problemów ekonomicznych.

Porównując obraz warunków życia w Brzezinach na tle warunków życia w miastach województwa łódzkiego do jego oceny dokonanej przez miesz-

---

¹ Badania przeprowadzali w czerwcu 2003 r. studenci geografii studiów dziennych i zaocznych Uniwersytetu Łódzkiego, ze specjalizacji z geografii urbanistycznej, na próbie losowej liczącej 211 osób w wieku powyżej 15 lat, odzwierciedlającej strukturę płci i wieku populacji mieszkańców Brzezin.

² Komunikat CBOS, 12. 2000 r.

³ Wskaźnikiem zaufania społecznego jest pozytywna odpowiedź na pytanie: „Czy uważa P., że większości ludzi można zaufać?”

kańców można stwierdzić, że odbiegają one od siebie. Wydaje się, że mieszkańcy nie mają wizji przyszłości swojego miasta, nie są z nim zbyt mocno związani emocjonalnie, mają wygórowane oczekiwania w stosunku do władz. Nadzieję na zmianę ich postawy daje ich wysoki kapitał społeczny, aktywność społeczna, proekologiczna postawa. To od mieszkańców w dużej mierze zależy przyszłość miasta. Trudno w takiej sytuacji odpowiedzieć na pytanie: dokąd zmierzają Brzeziny? Mogą być one smutnym, zniszczonym, skłóconym miastem na peryferii aglomeracji łódzkiej, ale też mogą być atrakcyjną ozdobą, a nawet „perłą” wśród innych miast w Polsce, miastem ludzi zadowolonych, widzących dla siebie i swoich dzieci dobrą przyszłość i warunki życia.

PIŚMIENNICTWO

- Jabłoński 1997, *Brzeziny w okresie 1945–1995*, [w:] Badziak K. (red.), *Brzeziny. Dzieje miasta do 1995 roku*, Łódź–Brzeziny.
- Jażdżewska I., 2001, *Miejska sieć osadnicza i jej przemiany*, [w:] Liszewski S. (red.), *Zarys monografii województwa łódzkiego*, ŁTN, s. 225–240.
- Jażdżewska I., 2004, *Strategia społeczno-ekonomiczna miasta Brzeziny*, maszynopis w Urzędzie Miasta Brzeziny.
- Jażdżewska I., Frykowski M., 2004, *The quality of life in the small town of Brzeziny*, [w:] Sagan I., Czepczyński M. (red.), *Featuring the Quoilty of Urban Life in Contemporary Cities of Eastern and Western Europe*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Gdańsk–Poznań, s. 229–239.
- Liszewski S., 1995, *Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (program badań, pierwsze wyniki)*, *Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica*, nr 20, s. 207–219.
- Liszewski S., 2001, *Sieć transportowa*, [w:] Liszewski S. (red.), *Zarys monografii województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź, s. 310–321.
- Rocznik statystyczny województwa łódzkiego 2003, 2004*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź.